

[Struktura / nestrukturovanost / homogenita]

Pojem struktury je záměrně stavěn proti pojmu nestrukturovanosti, tj. proti pojmu homogenity. Prehistorie myšlenky „nestrukturovanosti“ je prastará a sahá možná velmi daleko do hlubin myšlení archaických lidí, tedy do světa mýtu. Tam je ovšem nesnadno hledat doklady, protože jsme vždycky nakloněni nekriticky nacházet v cizím kontextu něco, co je nám vlastní a samozřejmé, ačkoliv je vysoce problematické to předpokládat v poměrech tak myšlenkově odlišných. Poněkud pevnější půdu pod nohama začínáme cítit teprve s počátkem filosofie. Otázku po strukturovanosti či nestrukturovanosti ARCHÉ si vlastně nikdo z prvních filosofů výslovně nepoložil, ale všechno se zdá nasvědčovat tomu, že můžeme alespoň u Anaximandra předpokládat jakési její tušení. Struktura totiž vždycky znamená jakousi rozdělenost a tedy také předěly. Má-li Anaximadros za to, že musí zdůraznit neomezenost, neohraničenost resp. nerozhraňčenost ARCHÉ, kterou proto nazývá APEIRON a AORISTON, je to zřejmě první, ale závažný krok k tezi, že rozhraničenost a tedy mnohost „věcí“ je druhotná, že však má jednotný počátek (ARCHÉ) či kořen (RHIZOMA). Protože však další filosofové tuto stránku buď netématizují, ale předpokládají jako samozřejmost, anebo naopak prostě popírají jako pouhé zdání, je třeba čekat víc než dva tisíce let na nové, vylepšené a upřesněné postavení otázky. Struktura totiž dostává svůj smysl teprve tam, kde jde o odlišení vnitřního od vnějšího. Tam, kde se pojetí struktury obejde bez tohoto přísného odlišení, nechá strukturu upadat na rovinu pouhé formy, pouhého tvaru. Když je sám tvar na počátku nové doby redukován na prostorový tvar (proti chápání Aristotelovu, tak jako je třeba „růst“ chápán – opět na rozdíl od Aristotela – jako narůstání co do velikosti, tj. zvětšování kvantitativní), vykoná první, i když velmi nedostatečný krok Descartes, když vědomí, přesněji myšlení, pochopí jako substanci, ostře odlišenou a dokonce oddělenou od druhé konečné substance, totiž rozprostraněnosti. S tím jsou pak spojeny značné těžkosti, které po různých jiných myšlenkových pokusech řeší Leibniz faktickou, i když nikoliv formálně deklarovanou likvidací oné „res extensa“. Kant později zapochybuje, zda význam smyslem se proměňujícího termínu „subjekt“ lze nějak upevnit, tj. zda „subjekt“ je vůbec pojmem, ba jen řádnou představou; ale to už nutně působí jako provokace a výzva pro německé romantiky, kteří chtějí ze „subjektu“ (tj. z „Já“, z Absolutního Ducha či podobně) prostě vyjít a ne se k němu teprve komplikovaně dostávat někde na vrcholcích své filosofické stavby. Nesnází strukturalismu (a jeho hlavním omylem) je zapomenutí na tuto historii a opětně stržení „struktury“ na úroveň a do rámce „předmětnosti“.

(Praha, 970119-1.)